

## HUMANİTAR VƏ İCTİMAİ ELMLƏR

### HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

DOI: <https://www.doi.org/10.36719/2663-4619/79/7-12>

**Hörmət Qənbərəli Cavadova**

Bakı Dövlət Universiteti  
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru  
cavadova22@mail.ru

**Gülzar Qənbərəli Xanbabayeva**

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru  
cavadova22@mail.ru

### MÜASİR PEDAQOGİKANIN METODOLOJİ PROBLEMLƏRİ

#### Xülasə

Məqalədə metodologiya termininin mahiyyəti və məzmunu təhlil edilir, metodologiya ilə elmin əlaqəsinin müəyyən edilməsinə və bu əlaqənin dialektik tərəflərinin açılmasına daha çox diqqət yetirilir. Müəlliflər tədris reallığının və pedaqoji fəaliyyətin təkmilləşdirilməsinə metodologiyanın təsirinin əsas amillərini araşdırır, pedaqoji elmin məzmununun formalaşdırılmasında metodologiyanın rolunu müəyyənləşdirir. Məqalədə təsdiq olunur ki, tədris prosesinin təkmilləşdirilməsi və onun əsas komponentlərinin öyrənilməsi müəllimin metodik mədəniyyətindən asılıdır.

*Açar sözlər: pedaqogika, təhsil, təlim, metodologiya, müəllim, pedaqoji fəaliyyət*

**Hormat Qanbarali Javadova**

**Gulzar Qanbarali Khanbabayeva**

#### Methodological problems of modern pedagogy

##### Abstract

The article analyzes the nature and the content of the term “methodology”, and concludes that so far there is no clear approach to the notion definition. Much attention is paid to determine the relationship between methodology and science, and to reveal dialectical aspects of this relationship. The author studies the main factors of methodology influence on improving teaching reality and pedagogical activity, and defines the role of methodology in forming the content of pedagogical education. It is proved that the improvement of the educational process and study of its main components depends on methodological culture of a teacher.

*Key words: pedagogy, education, training, methodology, teacher, pedagogical activity*

#### Giriş

Pedaqogika ən qədim elmlərdəndir və elmlər işərisində özünəməxsus yeri vardır. Hər bir elmin özünə məxsus davamlılıq və inkişaf qanunları, ümumi və xüsusi qaydaları, tədqiqat obyekt, kateqoriyalar mexanizmi vardır. Bu, tam olaraq dinamik elm olan pedaqogikaya da aiddir, çünki, bu elm, müəllimə təhsil qanunları və qaydaları, təhsil reallığı və praktikasının əsas suallarına düzgün cavab tapmaqda kömək edir. Belə ki, bu gün ən vacib məsələ, ilk növbədə müasir təhsilin məzmununun konseptuallaşdırılması ilə bağlı bir çox müəyyən edilmiş pedaqoji yanaşmaları nəzərdən keçirməkdir. Bundan başqa qeyd etmək lazımdır ki, pedaqogika öz müstəqil fəaliyyət statusuna malik olsa da, fəlsəfə, sosiologiya, məntiq və b. elmlərlə sıx əlaqəli olduğuna görə şübhəsiz ki, həm də onların təsirinə də məruz qalır. Fikrimizcə, pedaqoji metodologiya müasir pedaqogikanın bu və ya digər mürəkkəb məsələlərini həll etməyə kömək edir.

Pedaqoji metodologiya problemləri xeyli sayda yerli və xarici alimlər tərəfindən tədqiq edilmişdir. H. Əlizadə, L.Qasımova, M.İsmixanov, S.Honçarenko, V.Kosolopov, S.Moçerniya, V.Rubalka,

M.Savçun, D.Steçenko, S.Farenik, Y.Babanskiy, A.Mudrik metodologiya anlayışının mahiyyətini və məzmununu aydınlaşdırmaqla yanaşı, həm də metodologiyanın elmi tədqiqatlarda, ali və orta təhsilin fəaliyyət sistemində rolu və yerinin müəyyənləşdirilməsinə də diqqət yetirmişlər. Onlar şəxsiyyətin formalaşmasında pedaqoji metodologiyanın vacibliyini müəyyənləşdirməyə çalışmışlar.

M.Veber, V.Zavyazinski, M.Kahan, M. Krayevski, L.Mikeshyna, V.Okon, A.Novikov, B.Russel, Y.Searle, B. Serikov və b. metodologiya və kreativlik, qarşılıqlı anlaşma, təhsilin inkişafı proqnozları arasındakı qarşılıqlı təsir məsələlərini təhlil etmişlər.

Metodologiya anlayışının izahına dair qeyri-müəyyən, hətta ziddiyyətli fikirlər vardır. Elmi mənbələrin təhlili göstərir ki, metodologiya anlayışının dərk edilməsində və müəyyənləşdirilməsində müxtəlif yanaşmalar mövcuddur. D. Steçenko və O. Çturin fikrincə metodologiya dərk etmə metodunun fəlsəfi tədqiqədir. Geniş mənada metodologiya elmin strukturu, onun iş üsullarını dərk etmək vasitəsidir, dar mənada isə müəyyən bilik sahəsində işlədilən qaydalar, metodlar, texniki vasitələrin və tədqiqat prosedurlarının məcmusudur”(Stechenko, Chmyr, 2007:82).

Müasir dövrdə alimlər pedaqoji metodologiyanın tərifini daha geniş şərh etmişlər.Xüsusilə, məşhur pedaqoq-metodist V. Krayevski metodologiyanın üç səviyyəsini müəyyənləşdirmişdir: bunlardan birincisinə fəlsəfi bilik aiddir, ikinci səviyyəni ümumi elmi biliklər təşkil edir, üçüncü səviyyə isə xüsusi elmi biliklərlə xarakterizə olunur. Beləliklə, alimlərin fikrincə pedaqoji metodologiyanın aşağıdakı səviyyələrindən danışmaq olar: a) ümumi fəlsəfi; b)ümumi elmi; c)xüsusi elmi.

V.Krayevski qeyd edirdi ki, bəzi tədqiqatçılar metodoloji tədqiqatın texnika və texnologiyası ilə formalaşan dördüncü səviyyəsini də fərqləndirirlər. O.M.Danilov pedaqoji metodologiyaya “Pedaqoji metodologiya pedaqoji nəzəriyyənin əsaslarına və strukturuna əsasən pedaqoji reallığı əks etdirən biliyin əldə edilməsinin yanaşma və metodunun prinsiplərinə dair biliklər sistemidir” kimi tərif vermişdir. O, daha sonra əvvəlki fikrinə sadıq qalaraq bu tərifə “proqramların,məntiq və metodların əsaslandırılması, xüsusi elmi pedaqoji tədqiqatın keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi ilə bağlı fəaliyyət sistemi”ni əlavə etmişdir (Krayevskiy, 2006:17-18).

Akademik S. Honçarenko qeyd edir ki, “metodologiya” termini əsasən həyatdan uzaq mücərrəd bir şey kimi qəbul edilir. Amma əslində bu fikir düzgün deyil. Elmi tədqiqatın strategiyasını, forma və üsullarını müəyyən edən metodologiyadır. Alim qeyd olunan konsepsiyanın müəyyənləşdirilməsində də səviyyəli yanaşmaya əməl etmişdir. O, eyni zamanda metodologiyanın funksional əhəmiyyətini vurğulamışdır. Metodologiya pedaqoji nəzəriyyənin struktur yanaşma prinsipləri və təhsil reallığını əks etdirən biliklərin əldə edilməsi üsulları haqqında biliklər sistemi,belə biliklərin əldə edilməsinə və proqramların, məntiq və metodların əsaslandırılmasına, xüsusi elmi pedaqoji tədqiqatların keyfiyyətinin qiymətləndirilməsinə yönələn fəaliyyət sistemi kimi səciyyələndirmişdir (Honçarenko, 2008: 499).

S. Honçarenko qeyd edir ki, bu tərifdə pedaqoji nəzəriyyənin strukturuna, biliyin mənimsənilməsinin prinsip və üsullarına aid biliklər sistemi ilə yanaşı, tədqiqatçının bilik əldə etməyə yönəlmiş fəaliyyət sistemi də xüsusi vurğulanır. Beləliklə, metodologiyanın predmeti pedaqoji reallıqla onun pedaqoji elmdə əks olunması arasında korrelyasiya rolunu oynayır.Yuxarıda qeyd olunanlar göstərir ki, V.Krayevski ilə S. Honçarenkonun yanaşmaları demək olar ki, eynidir.

Polşa alimi V.Okon metodologiya anlayışını müəyyən edərək tədqiqata hazırlıq vasitələrini, tədqiqatın özünü və onun nəticələrinin öyrənilməsinə əhatə edən elmi reallıq metodları haqqında elm olması mövqeyini tutmuşdu (Okon, 2004:246).

Bu gün ümumi şəkildə formalaşmış bir fikir vardır ki, pedaqogika elmi təhsillə məşğul olan yeganə elmdir, buna görə də təlim və tərbiyə elmidir. Bu o demək deyildir ki, başqa elmlər müasir pedaqogikanın müəyyən problemlərini öyrənmir. Bu gün pedaqoji antropologiya, hermenevtika, fenomenologiya, sinergetika, və s. elmi status qazanaraq elmi biliklərdə (metodologiya səviyyəsində) güclü şəkildə istifadə olunur. Lakin, ümumi pedaqogika təhsil və təlim ilə məşğul olan yeganə, xüsusi elmdir. Bu onunla bağlıdır ki, pedaqogika bir elm kimi təhsil problemlərini bütövlükdə öyrənir. Sosiologiya elmi də sosial institut olan təhsil sistemini,onun fəaliyyət və inkişaf qanunauyğunluqlarını, cəmiyyətlə qarşılıqlı təsirini öyrənir (Vahidov, Ağayev, 2018:316). Lakin sosiologiya elmi bütövlükdə cəmiyyəti və onun inkişafı qnunauyğunluqlarını öyrəndiyindən, cəmiyyətin bütün sferaları bu elmin tədqiqat obyektidir. Sosiologiya elmindən fərqli olaraq pedaqogika üçün təhsil, təlim və tərbiyə yeganə tədqiqat obyektidir.

S.Honçarenko bildirir ki, pedaqogikanın obyektı pedaqoji məqsəd və insanın sosial inteqrasiyasına pedaqoji rəhbərliklə səciyyələnən, şəxsiyyətin sosial identikliyinə müyyən edilməsidir. Alim qeyd edir ki, pedaqogikanın predmeti cəmiyyətdə insan tərbiyəsidir. Amma bu gün daha məqsəduyğun və "...pedaqogikanın predmetini insan şəxsiyyətinin formalaşması və inkişafının mahiyyətinin öyrənilməsi və bu əsasda xüsusi təşkil olunmuş pedaqoji proses kimi təhsil nəzəriyyəsi və metodologiyasının işlənməsi hesab etmək düzgündür (Honcharenko, 2008:645). S.Honçarenko izah edir ki, bu tərif tədqiqatçıları və müəllimləri praktiki öyrənməyə və fərdiyyətin inkişafı prosesini və bu inkişafı təhsil arasında mövcud olan dərin asılıqları hərtərəfli dərk etməyə yönəldir.

Hər hansı tədqiqat və pedaqoji reallıq, problemin təhlilindən başlayır. Bu gün o, nəinki, çoxşaxəlidir, həm də çox mübahisəlidir: o progressiv və regressiv, humanist və qeyri humanist, kamil və qeyri kamil, ənənəvi və yenilikçidir. Hegel reallığı ruh aləmi hesab edir və həqiqətən də, onu biri digərini maraqlar və mövzularla tamamlayan "rəngarəng xalçaya" bənzədir (Gegel, 1990:645).

Bu gün reallıqdakı pedaqoji təhsil sistemində ortaya çıxan ziddiyyətlərin həlli üçün onun hüquqi dəstəyə ehtiyacı vardır. Pedaqoji ideallar və reallıq, təhsil prosesi subyektlərinin formal azadlığı və real azadlığın olmaması, pedaqoji kadrların keyfiyyətə hazırlığına cəmiyyətin ehtiyacı və hazırlığın qeyri-kafi səviyyəsi, cəmiyyətdə müəllimin statusu və sosial rolu baxımından onun kifayət qədər uyğunsuzluğu, ənənəvi və innovativ formalar arasındakı tədris metodları istiqamətində mövcud uyğunsuzluğun aradan qaldırılması zəruri problemlərdir. Bu ziddiyyətlərin məcmusu arasında alim-metodist əsas olanları tanımalı və ayırmalıdır; onların həlli bu reallığın təkmilləşdirilməsinə kömək edəcək, gələcək təhsil reallığının həqiqi mütərəqqi, humanist formalar əldə etməyə imkan verən belə bir sistemi simulyasiya etməyi mümkün edəcəkdir.

Pedaqoji nəzəriyyələrin və tədris təcrübəsinin retrospektiv təhlili aydın göstərir ki, müxtəlif dövrlərin və cəmiyyətlərin ən yaxşı müəllimləri həmişə yüksək təhsil ideallarına meyl etmişlər. Onların əsas məqsədi yüksək savadlı, hərtərəfli inkişaf etmiş, humanist dünyagörüşünə malik, cəmiyyətin mənafeyi naminə zəhmət çəkməyin zəruriliyini dərk edə bilən, başqalarının nüfuzunu qazanan insan hazırlamaqdır. Təcrübə göstərir ki, avtoritar cəmiyyətlərdə bu idealları reallaşdırmaq mümkün deyildi. Bunlar yalnız qismən həyata keçirilib. Problemin bu tərəfi görkəmli pedaqog H.Vaşşenkonun diqqətini çəkmişdi. O, xristian təhsil idealının mahiyyətini və məzmununu əsaslandırılmış və onu kommunist idealına qarşı qoymuşdur (Vashchenko, 1991:191).

Reallıqda əxlaq normalarının və prinsiplərinin mahiyyətə deformasiyaya uğradığı, qanuna məhəl qoyulmadığı yerdə, korrupsiya ən qabaqcıl təhsil və sosial idealları məhv edə bilər. Hegel öz dövründə bu vəziyyəti xarakterizə edərək reallığın idealları əvəz etməsi barədə yazırdı: "Hər kəs öz idealını yaradır, amma nəticədə insan tamamilə fərqli bir şey - öz idealına oxşamayanı əldə edir, onun ideali reallıqla əvəz olunur və o, ideali unudur"(Gegel, 1990:426).

Lakin belə şəraitdə də biz humanist pedaqoji ideallardan imtina edə bilmərik. Pedaqoji metodologiya bizi həyatda düzgün yola yönəltməyə, reallığın insana layiq olmasını təmin etməyə istiqamətləndirir. Bu o deməkdir ki, elmi biliklərin müasir metodlarından istifadə edən pedaqoji metodologiya alim-müəllimlərə reallığın təkmilləşməsinin həm daxili, həm də xarici amillərin öyrənilməsinə kömək etməlidir; pedaqoji idealların reallıqla "əvəz edilməsinin" qarşısını almaq üçün nə edilməli və nə edilməməli olduğunu müəyyən etmək, bununla da reallığı absurd illiziyaya çevirməkdən qorumaq lazımdır.

### **Metodika və pedaqoji fəaliyyət**

Gənc nəslin təhsil səviyyəsinin yüksəldilməsi bilavasitə pedaqoji kollektivin fəaliyyəti ilə bağlıdır. Təlimin keyfiyyətinin yüksəldilməsi məhz pedaqoji kadrların səmərəli və təsirli fəaliyyətindən asılıdır. Təhsil və təlimin idarə olunması kimi məsul ictimai funksiyanın aparıcı qüvvəsi olan pedaqoji kollektiv gənclərdə mütərəqqi təşəbbüslər, yaradıcı axtarışlar, yüksək ictimai amallar ruhunun tərbiyə olunmasına kömək etməli, onların dərin biliklərə yiyələnmələrinə, ictimai həyatın müxtəlif sferalarında məqsədyönlü, əsil vətəndaş kimi formalaşmasına səmərəli təsir göstərməlidir (Əfəndiyev, Şirinov, 2001: 210).

Pedaqoji fəaliyyət son dərəcə müxtəlif və hərtərəflidir. Fikrimizcə, bu fəaliyyət yalnız mənəvi duyğularla dolmuşda dəyərlidir, insan yüksək məsuliyyətə malik olduqda, o pedaqoji fəaliyyətdə formalaşır. Hegelin "təhsil" anlayışının mahiyyətini necə müəyyənləşdirdiyini xatırlayaq. Filosof öz

fikrini hədsiz dərəcədə ləyaqətlə ifadə etmişdir. “Pedaqogika insanları əxlaqlı etmək sənətidir; insanı təbii varlıq hesab edir və ona yol göstərir. Əgər ona əməl etsə, insan yenidən doğula bilər, öz əvvəlki təbiətini dəyişə, mənəvi cəhətdən yetkin birinə çevrilər və tədricən o buna vərdiş edər” (Gegel, 1990:382).

Sonralar bu fikri görkəmli psixoloq S.Rubinşteyn vurğulamışdır. Alim yazırdı: “Subyekt öz əməllərində, yaradıcı təşəbbüs aktlarında nəinki təzahür və aşkar olunur, həm də yaranır və müəyyən edilir. Ona görə də sən onun əməlləri hesabına onu müəyyən edib yarada bilərsən” (Rubinşteyn, 1986:106).

Akademik İ.Zyazyun pedaqoji fəaliyyəti şagird-tələbə fəaliyyəti üzərində qurulduğu qədər metafəaliyyət kimi müəyyən etmişdir.

Müəllim öz peşə fəaliyyəti zamanı təkcə təhsil və tərbiyənin məqsədini müəyyən etmir, həm də bu məqsədin şagird və ya tələbə tərəfindən dərk edilməsinə və həyata keçirilməsinə çalışır (Zyazyun, 1997:19).

Müəllimin başlıca vəzifəsi təlim prosesini idarə etmək, təhsil vermək, tərbiyə etmək, şagirdləri inkişaf etdirmək və formalaşdırmaqdan ibarətdir. O təkcə öyrətmir, tərbiyə etmir, həm də təlim prosesinə rəhbərlik edir, onu istiqamətləndirir. Məşhur yunan filosofu Sokrat vaxtilə peşəkar pedaqoqları “əqlin (fikrin) törədiciləri” adlandırmışdı (Qasımova, Mahmudova, 2005:159).

Fikrimizcə, hər bir ictimai fəaliyyətin məzmunu da daim dəyişir və yeni məna alır, bu baxımdan müəllimin funksiyaları da dəyişir. Müasir müəllimlər artıq funksioner ola bilməz, onları bilik, təcrübə və bacarıqla məhdudlaşdırmaq olmaz. Müəllimlərin vəzifəsi məntiqli şəxsiyyət formalaşdırmaqdır və bütün bunlar müəllimlərdən davamlı özünü təkmilləşdirməyi, gərgin zehni əmək və emosionallıq tələb edir. Pedaqoji fəaliyyət o zaman səmərəli ola bilər ki, müəllimlər təlimat və stndartları yönləndirə bilsinlər, öz pedaqoji layihələri ilə yeni müəllif sistemi yarada bilsinlər. Yalnız bu şərtlə müəllimlər öz tələbələrində müsbət emosiyalar yarada bilər, onlarda özləri olma təcrübəsini aşılaya bilərlər və realığı dərk etməkdə çətinliklərin öhdəsindən gəlməyi öyrədə bilərlər.

Müasir çərətdə pedaqoji metodologiya praktiki pedaqoji fəaliyyətin bütün sistemlərinin qanunauyğunluqlarını və formalaşmasını müəyyən edən etibarlı bələdçisidir. Pedaqoji metodologiya kəmiyyət və keyfiyyət dəyişiklikləri əsasında pedaqoji fəaliyyətin tənzimlənməsi və fəaliyyət göstərməsinin ən səmərəli mexanizmlərini sübut etməyə, pedaqoji fəaliyyətin mənəvi-mədəni kontekstini müəyyən etməyə, pedaqoji fəaliyyətin dəyər-semantik komponentlərini təhlil etməyə imkan verir.

Müəyyən biliyə malik olan müəllim-təcrübəçilər metodika üzrə öz pedaqoji fəaliyyətini əks etdirmək və tələbələrin uğur və uğursuzluqlarının səbəblərini müəyyən etmək, yeni tipli materialların mənimsənilməsi prosesində yaranan çətinlikləri araşdırmaq bacarığına malikdirlər.

Akademik V.Krayevski gələcək müəllimlərə lazım olan əsas metodoloji məsələləri ayırd etmişdir. Bunlar aşağıdakılardır: 1) səmərəli elmi-praktik pedaqoji fəaliyyətin ilkin şərti kimi metodoloji savadlılıq; 2) elm və tədris təcrübəsi kimi pedaqogika arasında vəhdət və bölgü; 3) pedaqoji elm və tədris təcrübəsi arasındakı əlaqə sistemində müəllim; 4) müəllim təcrübəsində tədqiqat metodları; 5) müəllimlərin öz fəaliyyətini onun səmərəliliyinin şərti kimi dərk etməsi üçün zəruri olan elmi-pedaqoji biliklər; 6) problemlər sistemi müəllimin fəaliyyətinin məzmunu kimi; 7) problem metodik əks etdirmənin tərkib hissəsi kimi; 8) zehni eksperiment pedaqoji məqsəd probleminin həlli yolu kimi; 9) müəllimin metodik mədəniyyətinin pedaqoji metodologiyada əksi; 10) uzunmüddətli məqsədlər müəllimlərin öz iş sistemlərini layihələşdirmə mərhələlərindən biri kimi (Krayevskiy, 2006:129).

Hər hansı bir təhsil mürəkkəb sosial hadisədir, müəyyən elmlər, biliklər, praktiki bacarıqlar, bacarıqlar sisteminin fərdi olaraq mənimsənilməsi prosesi və nəticəsidir və bununla əlaqədar onun intellektual idrak, bədii fəaliyyətinin, habelə mənəvi-estetik mədəniyyətinin inkişafıdır. Pedaqoji təhsilin əsas məqsədi təhsil sahəsində işləmək üçün mütəxəssislər hazırlamaqdır. Pedaqoji təhsilin spesifikliyi pedaqoji ünsiyyətin və pedaqoji prosesin subyektini kimi müəllimin peşəkar fəaliyyətinə və fərdiliyinə artan sosial tələblərlə müəyyən edilir. Buna görə də pedaqoji təhlil bir-biri ilə əlaqəli iki problem kompleksini həll etməyə yönəldilmişdir: ilk növbədə gələcək müəllimlərin dəyərli və sosial şəxsi inkişafına kömək etmək (onların fundamental, ümumi mədəni-mənəvi və sosial yetkinliyi), ikiüncüsü,

onların peşəkar pedaqoji fəaliyyətdə inkişafına və ixtisaslaşmasına kömək etmək (Yevtukh, 2008: 646-647).

Pedaqoji təhsilin məzmunu ilk növbədə təhsilin ixtisas standartlarında, konsepsiyalarında öz real əksini tapır, cəmiyyətin və fərdin ehtiyacları ilə müəyyən edilir. Pedaqoji təhsilin məzmunu həm də təhsil müəssisəsinin növü və səviyyəsi, fənlərin məzmunu və şagirdlərin yaş xüsusiyyətləri ilə müəyyən edilir. Qeyd edək ki, ötən əsrin sonuncu rübündə biz, müəllim təhsilinin məzmununun müəyyənləşdirilməsində müxtəlif konsepsiyaların, paradıqların, yanaşmaların “şəlaləsini” müşahidə edirik, lakin hələ də yaxşı işlənmiş standartlar (köhnəlmiş standartlar istisna olmaqla) yoxdur. Onların bəziləri bir-biri ilə ziddiyyət təşkil edir və bütün bunlar fikrimizcə məntiqi olaraq demək olar ki, hər il təhsil baxımından səriştəsiz məmurların yaratdıqları “islahatçılıqdan”dan irəli gəlir. Təhsil sahəsində çalışan bir çox məmurlar tərəfindən təhsil sahəsindəki problemlərin zəif başa düşülməsi pedaqoji təhsilin məzmununun qurulmasında təkcə nəzəri cəhətdən deyil, həm də praktikada əhəmiyyətli itkilərə səbəb olur. Buraya bir fakt da əlavə olunur ki, milli pedaqoji təhsilin məzmununu düzgün müəyyənləşdirə bilməmək, başqasının təcrübəsinin doğma torpağa tənqidsiz ötürülməsinə səbəb olur ki, bu da nəinki məhsuldar deyil, həm də böyük fəlakətdir.

Əksinə, biz hesab edirik ki, hərtərəfli bilik və pedaqoji metodologiyadan ağıllı istifadə son dərəcə vacib məsələnin həllinə kömək edə bilər. Tam olaraq nə kömək edə bilər? Bu ilk növbədə pedaqoji təhsilin ümumi, mədəni və milli dəyərləri olan standartlarını doldurmağa kömək edə bilər. İkincisi, pedaqoji təhsilin məzmununu həm təhsil, həm də ictimai, pedaqojiləşdirmə ideyası ilə aydın şəkildə təsvir etməyə kömək edə bilər.

Üçüncüsü, vətəndaşların ekoloji mədəniyyətinin aşağı səviyyəsini və bununla bağlı böyük ekoloji problemləri nəzərə alınca, şəxsiyyətin ekoloji mədəniyyəti problemi hər bir pedaqoji mövzunun məzmununa daxil olardı.

Dördüncüsü, pedaqoji təhsilin məzmunu şəxsiyyətin sosiallaşması problemini daha konkret və ardıcıl şəkildə əks etdirməlidir. Bu müddəanın əsasını O.Budnikin monoqrafiyasında yüksək metodoloji səviyyədə sübut etdiyi kimi təhsil və tərbiyənin inkişaf-optimistik prinsipi götürülməlidir.

Beləliklə, tədris prosesinin təkmilləşdirilməsi, müəllim hazırlığı, tam inkişaf etmiş şagird/tələbə şəxsiyyətinin hazırlığı kimi problemlərin öyrənilməsi kimi bütün hadisələr müəllim-tədqiqatçıdan yüksək metodoloji mədəniyyət tələb edir (9).

Yuxarıda qeyd olunanların məzmunu göstərir ki, müəllimin metodik mədəniyyətə yiyələnməsi özlüyündə son deyil, o əldə edilmiş tədqiqat nəticələrinin həm tədqiqatçılar, həm də müəllim-təcrübəçilər arasında öz peşə fəaliyyətlərində yayılmasının təminatına kömək etməlidir

### Nəticə

1. Metodologiya, tədqiqat prosesini və nəticələrini araşdırır. Pedaqoji metodologiya pedaqoji tədqiqat prosesini və nəticələrini araşdırır: o pedaqoji elm və təcrübə arasında vəhdət yaratmağa kömək edir;
2. Pedaqoji metodologiyanın bir elm kimi əsas məqsədi pedaqoji reallığın və pedaqoji fəaliyyətin öyrənilməsidir;
3. Tədqiqatın nəticələri, onların əsaslılığı və praktikada aktuallığı birbaşa müəllimin metodik mədəniyyətinin səviyyəsindən asılıdır.

### Ədəbiyyat

1. Budnyk, O. (2014), Professional training of primary school teachers to social and pedagogical activity : theory and methods. Dnipropetrovsk.
2. Efendiyev, M. Shirinov A. (2001), Theoretical problems of Sociology. Baku: BSU
3. Gegel, G.(1990) Philosophy of law. Moscow: Mysl
4. Honcharenko, S. (2008), Methodology.Kiev: Ensiklopediya osvity.
5. Krayevskiy, V. (2006), The methodology of pedagogy: a new stage: textbook for students). Moskow: Academy
6. Gasımova, L. Mahmudova, R. (2003), Pedagogy.Baku:Chashıoglu
7. Okon,V. (2004), New pedagogical dictionary. Warsaw: Academic Publishing House "Zak" 2004. - p. 246.

8. Rubinshteyn, S. (1986), Principles of creative initiative (To the philosophical foundations of modern pedagogy. Kiev: Psychological problems. № 4.
9. Stechenko, D, Chmyr, O. (2007), Methodology of scientific research: Textbook. Kiev: Znannya
10. Vahidov, F.Agayev, T.(2018), Baku: Polygraphy
11. Vashchenko, H.(1991), Educational ideal. Poltava: Poltavskiy visnyk
12. Yevtukh, M. (2008), Pedagogical education. Entsyklopedia of Educational. Kyiv
13. Zyazyun, I, Kramushchenko, L, Kryvonos, I. (1997), Art of teaching: Textbook. Kyiv: High School.

Göndərilib: 11.04.2022

Qəbul edilib: 16.05.2022